

FODOR PÉTER

Százéves a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

A Fővárosi Könyvtár létrehozását – két szakkönyvtár egyesítésével, a működési szabályzatban rögzített feladatokhoz anyagi és személyi feltételek biztosításával – 1903-ban fogadta el a városi közgyűlés. A könyvtár 1904-ben kezdte meg működését. Alapításakor a törzsanyag a Városi Statisztikai Hivatal könyvtárától átvett 33 000 kötet, alapvetően társadalomtudományi: demográfiai statisztikai, közigazgatási, szociológiai összetételű könyvanyag volt.

Első vezetője, Szabó Ervin társadalomtudós – aki maga is fontos szerepet játszott a hazai szociológia kialakulásában – ezt az örökölt könyvanyagot következetesen korszerű társadalomtudományi, szociológiai gyűjteménnyé fejlesztette tovább. Irányításával 1910-től elkezdődött a Fővárosi Könyvtár átszervezése public library jellegű nyilvános könyvtárrá. Tervei között szerepelt méltó épület – könyvtárpalota felépítése, a városi könyvtár központosított hálózati fiókrendszerének kialakítása, gyermekkönyvtárak létrehozása, közművelődési feladatok ellátása. A tervek – elsősorban az I. világháború kitörése miatt – csak részben valósultak meg, öt fiókkönyvtár létesült, de a könyvtárpalota nem épülhetett meg. 1912-től az elődintézményektől örökölt helytörténeti anyag, a *Budapest Gyűjtemény* kezelése és gyarapítása külön részleg feladata lett.

1925-ben megváltoztatták a könyvtár szervezeti és működési szabályzatát, s a gyűjtőkör arányainak átrendezésével általános gyűjtőkörű könyvtárrá vált. 1927-ben a főváros megvásárolta az 1889-ben épült neobarokk stílusú Wenckheim-palotát, amely Budapest központjában, a

reformkorban kiépült úgynevezett palotanegyedben található. Négy évig tartó átalakítás után 1931-ben itt nyitotta meg kapuit a könyvtár. A kor igényeinek megfelelően nőtt a humaniórák, a történeti művek szerepe, azonban háttérbe szorultak a természet- és alkalmazott tudományok. A fiókkönyvtárak száma tizenháromra nőtt.

Budapest ostromát a könyvtár viszonylag kevés veszteséggel élte át. A központi épület belövést kapott ugyan, és két fiókkönyvtár teljesen elpusztult, azonban ez más közintézmények és lakóházak teljes pusztulásához képest elviselhető kár volt. 1945 után az újrakezdés nagy lendülettel indult meg. Tizenhat letét, vándorkönyvtár, két villamos mozgókönyvtár, a Városházán közigazgatási fiókkönyvtár létesült, bibliográfiai kiadványok készültek. 1946 májusától a könyvtár megkapta első igazgatója nevét: Székesfővárosi Szabó Ervin Könyvtár néven működött tovább. 1950-ben létrejött Nagy-Budapest, így a könyvtárnak vállalnia kellett az idecsatolt városok és községek ellátását is. Hat év alatt huszonhárom fiókkönyvtár létesült.

1955-től a hálózaton belül a legmagasabb szintű közművelődési könyvtárnak minősítették a központot, ugyanakkor a társadalomtudomány és az újkori történelem országos jellegű szakkönyvtára is lett. 1964-ben létrehozták a *Zenei Gyűjteményt*, 1968-tól pedig a szociológia országos szakkönyvtárává minősült a könyvtár. Jelenleg is a *Szociológiai Gyűjtemény* legnagyobb szakgyűjtemény az országban; a szakkönyvtári ellátásban, szolgáltatásokban országos hatókörű; szisztematikus szakirodalmi feltárást végez a hazai szociológia területén. Ezután évtizedeken keresztül lényegében nem változott a Központi Könyvtár gyűjtőköre.

A könyvtár az utóbbi fél évszázadban a tájékoztató szolgáltatások gazdag választékát építette ki: analitikus és ajánló bibliográfiák készültek. Az igényes kiadványokat képviselte a Budapest Történeti Bibliográfia hét kötete, amelynek folytatása napjainkban is készül. 1964-ben indult az irodalmi folyóiratok és tanulmánykötetek analitikus katalógusa, amely ma már – a Szociológiai Információval együtt – CD-ROM-on is hozzáférhető számos fővárosi és vidéki könyvtárban.

Az 1931 óta a Wenckheim-palotában működő Központi Könyvtár igénybevétele 1952-től ugrásszerűen megnőtt. A használók jelentős ré-

sze értelmiségi, többségük egyetemista, főiskolás lett. Hiába növelték belső átalakításokkal az olvasótermi férőhelyek számát, az igényeket egyre nehezebben lehetett kielégíteni. Az igazi megoldást a régi épületek bővítéssel egybekötött rekonstrukciója jelentette, amelyre a főváros anyagi forrásaiból és nagyarányú kormánytámogatással 1998–2001 között került sor. A végeredmény egy impozáns, világszínvonalú könyvtár-épület lett, ehhez illő szolgáltatásokkal és igénybevétellel. Az épület-együttesben *gyermekkönyvtár* is helyet kapott.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tagkönyvtárai együttesen biztosítják Budapest területén a közkönyvtári ellátást. A *Központi Könyvtár* ellátja a nagyvárosi nyilvános közkönyvtár feladatait, országos szakkönyvtárként részt vesz a tudományos és szakkönyvtári ellátásban, I. osztályú tudományos szakkönyvtárként támogatja a kutatómunkát és az oktatást. Korhátarra és az érdeklődési körre való tekintet nélkül segíti az önképzést és a szervezett oktatást. Szolgáltatásaiban széleskörűen felhasználja az információtechnológiát.

A gyönyörűen helyreállított 19. századi neo-barokk Wenckheim-palota és az újonnan emelt 8 emeletes modern épületszárny tökéletes egységet alkot, harmonikusan illeszkedik egymáshoz, funkcionálisan egységes. A gazdagon díszített palota jelentős alkotása a 19. század vége eklektikus építészetének, amely teljes pompáját visszakapta a három évig tartó épületrekonstrukció során. A felújítási munkák folyamán az eredeti belső udvar lefedésével kialakított átrium központi része, „szíve” lett a könyvtárnak, találkozási pontja az egész komplexumnak. Az eredeti szépségükben látható nagytermeket ma olvasók száza olvasóteremként használják, de ezek bármikor könnyen átalakíthatók a mai igényeknek megfelelő rendezvények, kiállítások, különféle kulturális programok helyszínévé. Ez a tény is bizonyítja, hogy egy védett műemlék épületben működő 21. századi modern technikai felszereltséggel bíró közkönyvtár igazi multifunkcionális feladatot lát el. A könyvtár komplexumban közel 13 ezer négyzetméteren böngészde, szabadpolcos kölcsönző, 11 különböző méretű olvasóterem, internetterem, gyerekkönyvtár, kávézó található, amelyek a napi közel hatezer olvasó rendelkezésére állnak.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár rekonstrukciós munkái több hazai és nemzetközi elismerésben részesültek:

- Budapest Építészeti Nívódíja 2001
Hegedűs Péter építész, vezető tervező – MATESZ
- Figyelő Építészeti Díj
Hegedűs Péter építész, vezető tervező – MATESZ
- Pro Architectura 2002
Hegedűs Péter építész, vezető tervező – MATESZ
- Az év belső építésze 2002
(Magyar Építész Kamara Belsőépítész Tagozata)
Hefkó Mihály és Jakab Csaba belsőépítészek
- Az ötödik Magyar Ingatlanfejlesztési (FIABCI) Nívódíj Pályázat
2002. évi első helyezettje
Pályázó: MASZER Rt.
- Építőipari Nívódíj 2002
MASZER Rt. generálkivitelező
- A FIABCI Nemzetközi Ingatlan Szövetség 2003. évi
PRIX D' EXCELLENCE díja a közcélú létesítmények kategóriában
MASZER Rt.
- EUROPA NOSTRA 2002-DÍJ

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a főváros legnagyobb közművelődési intézménye, a lakosság több mint 10 százalékának közvetlen szolgáltatója, jelentős kulturális érték őrzője és közvetítője. Feladatának és felelősségének tekinti, hogy a kor kihívásaira fejlesztési stratégiájának kidolgozásával, szolgáltatási feladatainak újragondolásával válaszoljon. A fejlesztési tervben a fenntartó elkötelezettsége meghatározó a hatékonyabb könyvtári hálózat kialakításában a könyvtár működési feltételeinek megteremtésében, a lakossági szolgáltatások magas szintjének garantálásában. A könyvtári rendszer működését és fejlesztési irányainak kijelölését

alapvetően meghatározza, hogy Magyarországon – a nemzetközi trendekkel összhangban, bár némi késéssel – az információs társadalom korszakába léptünk, és ezzel az információs technológia a mindennapi élet részévé vált. A hagyományosan információs feladatokat ellátó szervezetek paradigma- és technológiaváltással kerültek szembe.

A fejlesztési program tervezett céljainak címzettje a könyvtárhasználó, ezért a fejlesztési program középpontjában az ő ismert és várható igényeinek kell állnia, számolva aktivitásukkal a program megvalósításában.